

Ante Starčević i govori o slobodi

Rožanković, Dorotea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:366415>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

DOROTEA ROŽANKOVIĆ

ANTE STARČEVIĆ I GOVORI O SLOBODI

ZAVRŠNI RAD

ZAGREB, 2024

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ODSJEK ZA FILOZOFIJU

DOROTEA ROŽANKOVIĆ

ANTE STARČEVIĆ I GOVORI O SLOBODI

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: PROF. DR. SC. PAVO BARIŠIĆ

ZAGREB, 2024.

--	--	--

SADRŽAJ

SAŽETAK

1. UVOD	6
2. POJAM SLOBODE	7
3. FILOZOFIJA SLOBODE	9
4. IDEJA SLOBODE	10
5. RIJEČKE PREDSTAVKE	11
6. SABORSKI GOVORI	12
6.1. GOVOR 26. LIPNJA 1861.	13
6.2. SABORSKI GOVOR IZ 1866.	17
7. ZAKLJUČAK	19
8. LITERATURA	18

		3
--	--	---

--	--	--

SAŽETAK

U ovome radu bavim se životom i djelom hrvatskog “oca domovine” Antom Starčevićem. Poseban će naglasak biti usmjeren na njegove značajne govore o slobodi i istaknuti politički rad. Cilj je rada prikazati kako je Starčević u svojim javnim govorima i napisima uz razne utjecaje oko njega samoga pokušavao predočiti moderno razumijevanje države čiji su temeljni elementi ljudska prava i sloboda. Sve spomenuto bit će potkrijepljeno i obrazloženo njegovim citatima, osvrtima drugih autora i ostalom dostupnom literaturom.

KLJUČNE RIJEČI: govori, sloboda, ljudska prava

		4
--	--	---

--	--	--

ABSTRACT

In this paper, I am dealing with the life and work of the Croatian "father of the homeland" Ante Starčević. Special emphasis has been focused on his significant speeches on freedom and prominent political work. The aim of the work is to show how in his public speeches and writings Starčević tried to present a modern understanding of the state, whose fundamental elements are human rights and freedom, in addition to various influences around him. Everything mentioned will be supported and explained by his quotes, reviews by other authors and other available literature.

KEY WORDS: speech, freedom, human rights

		5
--	--	---

--	--	--

1. UVOD

Ante Starčević (Žitnik, 23. 5. 1823. - Zagreb, 28. 2. 1896.) hrvatski je političar, doktor filozofije, publicist, književnik i saborski zastupnik. Suvremenici su ga slavili kao utemeljitelja hrvatskog prava te ga sukladno time nazvali “*pater patriae*”. Studirao je filozofiju na Kraljevskoj akademiji u Zagrebu od 1843. do 1845., a zatim teologiju u Senju. Doktorirao je filozofiju u Pešti 1846. Nije uspio dobiti mjesto profesora na zagrebačkoj Akademiji, stoga se zaposlio u odvjetničkoj kancelariji u Zagrebu, gdje je radio do 1861. Tijekom školovanja pridružio se ilirskom pokretu gdje je u *Zori dalmatinskoj* i *Bačkoj vili* objavljivao pjesme i prozna djela pod pseudonimom A. V. Rastevčić. Od drama sačuvan je samo *Selski prorok*. Kao vrstan poznavatelj hrvatske jezične baštine priredio je za tisak prvo izdanje *Istarskoga razvoda*. Godine 1861. bio je imenovan velikim bilježnikom Riječke županije, gdje je napisao četiri županijske predstavke, kojima je odredio svoje stajalište prema svim temeljnim političkim pitanjima važnima za sudbinu Hrvatske. Ti su spisi bili osnova političkog programa Stranke prava, koju je, zajedno s Eugenom Kvaternikom i Petrom Vrdoljakom, osnovao iste godine. Sudjelovao je u radu Hrvatskoga sabora 1861. i pritom zastupao stajališta o hrvatskom državnom pravu, cjelovitosti hrvatskih zemalja i pravu hrvatskog naroda na samoodređenje.¹ Cilj je ovoga rada prvenstveno prikazati Starčevićev temeljni pojam slobode. Započet ćemo osnovnim karakteristikama slobode, potom sloboda u smislu filozofskih razmišljanja. Dalje razmatramo utjecaje francuske revolucije i starih antičkih pa sve do novijih filozofa od kojih su potekle liberalne ideje. Osvrnut ćemo se na Riječke predstavke, a najviše ćemo se posvetiti Starčevićevim najznačajnijim saborskim govorima iz 1861. i 1866. Borbom za demokratska prava i slobodu zaradio je veliku naklonost i ugled kao mislioc i zagovornik prava naroda. Njegovi su govori bili jednostavni i jasni uz veliki broj pučkih izreka i povijesnih primjera. Stil je sažet i jezgrovit, obogaćen metaforama i prisporobama, riječi slijede njegove misli, nema uzvišenosti. Isto to navodi i Josip Horvat: ”Izdižu se jamačno ti Starčevići nad svojim suplemenicima izvjesnima fizičkim i duševnim svojstvima, a moguće su bili predvodnici plemena još i prije dolaska u Liku. Ljudi stižu društvene pozicije borbom i ambicijom, sebesviješću, koja ih instinktivno goni naprijed; za to treba jaka volja i izdržljivost. Sve te značajke susreću se kod

¹ Starčević, Ante. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 4.5.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/57830>>.

--	--	--

svih Starčevića, a život i djelo Šime Starčevića u potankosti otkrivaju imanentna svojstva toga roda.”²

2. POJAM SLOBODE

Starčević je bio svestran kako filozof tako i političar. Stoga ne treba čuditi što je u svojim govorima i političkim djelovanjima isticao postulat slobode temeljen na francuskim revolucionarnim idejama: “Osim kerstjanstva koje bijaše verstom veličanstvena prevrata u moralnom svetu, nijedan prevrat nije uplivao na narode koliko onaj francezki. Njegova načela raznešena su u sve zemlje, ona su svoj Europi dala novo lice, njimi su nadahnuti svi narodi: ona uvek živu i razvijaju se.”³ Ističe kako u modernom određenju države treba biti riječi o neospornim i neotuđivim pravima ljudi kao autonomnih pojedinaca. Kritički razotkriva sadržaj Bečkih ugovora i osnove međunarodnog prava po kojemu se pravu jačega dijele zemlje i narodi kao vlasništvo osvojeno u ratu. Ponukan time kako kaže Kerubin Šegvić širi pravaške slobodarske ideje. ⁴ Razočaran stanjem hrvatskog naroda pod mađarskom i bečkom vlašću pokušavao je kao pojedinac, a kasnije i kroz Stranku prava, probuditi svoje sunarodnjake i ohrabriti ih na zajedničko ujedinjenje i slobodu koja im pripada: “Ali zašto bi u vetar govorili: neće Austria, neće Evropa da mi Hervati budemo neodvisni, da budemo samostalni. Što Evropa misli što- li Austria, ja neznam; nu ja znam da kad bi bilo na onu Austrie, niti bi se danas znalo za kraljevinu Gerčku, ni za državu Rumunjsku, ni za kraljevsto Italie. Ja neću da dokažem da će Hervatska doista biti državom o sebi, nego samo velim da naša domovina, kako nekada bijaše, tako i danas može biti samostalna; ja htjedoh dokazati da mi, ako smo muži slobode i napredka, moramo nastojati da našem narodu izbijemo iz glave onu veru koju mu je Austria i Rusia narinula, veru kao da smo mi, uzdržavatelji Austrie, tako slabi da nemožemo drugačie nego kao bilo čiji robovi živiti; mi moramo Hervatom kazati da je sužnju jednako u amerikanskoj republici i u austrianskoj ali ruskoj despociji.”⁵ No takve političke zamisli nisu uvijek dolazile do odobravanja, bili su mnogi koji su ga kritizirali, a da ga nisu dovoljno poznavali. Usprkos negodovanjima

² Horvat, Josip, 1990. *Ante Starčević. Kulturno – povijesna slika*, str. 23

³ Ante Starčević, *Ustavi Francezke*. 1999, Djala V, str. 3.

⁴ Kerubin Šegvić, *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela*, 1911.

⁵ Ante Starčević, *Djela*. Knjiga I: *Govori*, 1893. str. 28.

--	--	--

nekolicine, cijeli svoj filozofski put posvetio je pravедnosti i zajednici s ključnim ciljem da se postigne sloboda. Prožet liberalnim i republikanskim idejama zastupa slobodu koja se temelji na suverenosti naroda te ju smatra najvećom vrijednosti koja sa može postići. Svoja filozofska naučavanja bazirao je prema aristotelovskoj tradiciji što zaključujemo prema tome kako je tvrdio da je uspješniji od nasilnika ukoliko barem neki ljudi uspiju shvatiti ključni informacije u svetosti slobode. Starčevićeva načela uzdižu slobodu, ona uvijek živi i razvija se.

Dana 1. rujna 1878. počinje izlaziti list za politiku i narodne interese *Sloboda* koji je jasno sadržavao stajalište koje se zasniva na izvodima iz Starčevićevih predstava Riječke županije: “Slobodu hrvatskoga naroda i koliko se igda može veću neovisnost njegovu od stranih upliva, jer narod koji ne može samostalno i neodvisno odlučivati o svojoj sudbini, takav narod ne ima opstanka, on konačno mora postati žrtvo sebičnih težnja, koje vrebaju na duševni mu i materijalni imetak, na sam njegov opstanak.”⁶ o kojima će biti riječi kasnije. Predstavke su utemeljene na načelima povijesnog državnog prava i slobode te tvore program Stranke prava. Tvrdi da u slobodnoj kraljevini odluke treba donositi samo slobodan sabor, a geslo glasi: *sloboda, jednakost i bratinstvo*. Na pučkoj skupštini 1879. održan je poznati govor o slobodi tiska i slobodi riječi navodeći kako bez različitih razmišljanja ne može doći ni do napretka.

⁶ Pavo Barišić, *Ante Starčević, Ideali slobode i prava*, 2022., str. 39

--	--	--

3. FILOZOFIJA SLOBODE

Jedan od osnovnih pojmova kojima se Starčević bavi u svojim djelima jest pojam slobode. Postavlja se kao ključna odrednica za čovjekov opstanak u svijetu. Stoga ljudi moraju biti slobodna bića, a u suprotnom su robovi. Mirjana Gross tvrdi da je i pojam nacije kod Starčevića duhovna kategorija: "Stoga su i Starčević i Kvaternik vidjeli u naciji- osobi i naciji- državi jedini legitimni oblik političke organizacije, izvor svake zakonitosti i etike. Bili su uvjereni da moral i sloboda mogu postojati jedino u samostalnoj nacionalnoj državi kao materijalizaciji duha slobode, volje nacije i kreposti pojedinih građana.". Država je bila ta koja je morala te odrednice osigurati koje su kasnije bile važan dio pravaškog razmišljanja.⁷

Prema uzoru na Rousseau, Starčević kreće od osporavanja prava jačega. Ne prihvaća vladavinu sile koja nije utemeljena na pravu. Tvrdi da nitko nije rob zato što to želi biti, već je onda luđak ako se upusti u sužanjstvo. Upravo je sloboda kako kaže Pavo Barišić osnovna antropološka odrednica u kojoj se može pronaći duhovna narav duše. Najviši cilj slobode bila bi autonomija. Prema tome, vladar nad samim sobom postaješ tek kad svojom voljom prihvaćaš zakone koje si sebi pripisao.⁸

Starčević je bio veliki zagovornik samostalnosti i neovisnosti. Te je pojmove postavio kao ključne uvjete za opstanak svakog naroda, što spominje u poznatoj raspravi *Stranke u Hrvatskoj*: " Uz samostalnost i neodvisnost naroda u rešavanju domaćih i izvanjskih pitanja, može biti razliĝnih mnenjah, stranakah; nu kad se radi o souverenstvu naroda, tu nemože biti nego braniteljah i izdajicah naroda. A bez souverenstva kao pokrajina ili krunovina, graditi zakone, rešavati makar samo domaća pitanja, znamenuje ludovat ili prostoru obsjenjivat."⁹ Svrha svake države treba biti sreća, blagostanje i sloboda svih građana. Jasno je uočljivo kako je Starčević svoja politička znanja stekao naučavanjima o Platonu, Aristotelu i Ciceronu. Zaključno je da sloboda ne može opstati bez zakona.

Potaknut na političko djelovanje, napisao je 1871. svoj najpoznatiji politički program *Naputak za pristaše stranke prava* koji je sadržavao 30 toĝaka. Smatra se kodeksom za ispravno živiljenje u političkoj zajednici koja priprema građane za slobodu i slobodnu državu.

⁷ Mirjana Gross. *Povijest pravaške ideologije*, 1973., str. 5.

⁸ Pavo Barišić, *Ante Starčević, Ideali slobode i prava*, 2022., str. 55

⁹ Ante Starčević, *Stranke u Hrvatskoj*, o.c., str. 250.

--	--	--

To je naveo i u svom govoru 16. listopada 1884. gdje spominje i “Plutarka” koji je rekao da je lakše sazidati grad u zraku, nego stvoriti državu bez vjere u Boga ¹⁰, što nas podsjeća na Starčevićovo geslo “*Bog i Hrvati*”. Ako država nema zakone, teško ju je obraniti od svih nevolja i nesigurnosti. Stoga Starčević daje znamenitu izreku koja se provlači kroz pravašku politiku, a glasi da sloboda bez zakona ne može biti.

4. IDEJA SLOBODE

Zbog građanskih nemira u Francuskoj i diljem cijele Europe, a osobito u Mađarskoj, hrvatski studenti koji su se školovali u Pešti bili su izravno uključeni u prevrate koji su se događali oko njih. Samim time dobivali su poticaj za političkim slobodarskim zanosom. Velika se većina pri povratku u svoju domovinu uključila u politički život. Neke je to dovelo do novih načina razmišljanja i vjerovanja, dok su s druge strane neki završavali u tamnici ili izgubili život. Tako možemo primjetiti kako je Starčević svoje slobodarske ideje i temelje počeo izgrađivati već u studentskim godinama u Pešti na Kraljevskom sveučilištu gdje je poznato da je ostvarivao odličan uspjeh i ocjene. Osim francuskih uzora koji su imali najveći utjecaj u Dalmaciji, tu su se još pojavila imena poput Lammenaisa čije se geslo nalazi i na naslovnici *Slavenskog Juga* i Cormenina. Sloboda je dolazila kao rezultat naučavanja, iz znatiželje mladeži, a i značila je da je netko dobro odgojen, da se zna suprotstaviti većinskoj sili i izbjeći ropstvo. Daljnjim razmatranjima možemo zaključiti kako su se naši studenti u prvim redovima borili protiv ropstva te su najzaslužniji za političke temelje na kojima su se kasnije gradile zgrade hrvatske državne samostalnosti u cijelom 20. stoljeću. ¹¹

Jedna od ključnih postavki za koje se zauzimao jest sloboda tiska :”Daklem i kod nas je vreme, da se kod nas sloboda reči isto tako, kao sloboda tiska, što je meni, kako kazah, sve jedno, u potpunosti meri bez granice uvede, jer bez različnih mnenjanema prisposobljenja ni napredka.”¹² O toj je tematici pisao vjerojatno u *Političkim iskricama* budući da su se vodile

¹⁰ Ante Starčević, *Govor od 16. Listopda 1884.*, Djela I, 267.

¹¹ Pavo Barišić, *Ante Starčević, Ideali slobode i prava*, 2022., str. 106.

¹² Ante Starčević, *Govor izrečen u Bakru dne 1. lipnja 1879.*, Djela I, 437.

--	--	--

velike polemike oko autorstva članka. Pavo Barišić dalje navodi kako se može prepoznati: “... ideja neograničene slobode tiska i govora koju Starčević elaborira i ponavlja u svojim govorima, člancima i raspravama. Slobodu tiska i govora tumači kao temelj istine i napretka koji su moguće tek u oprekama i različnosti.”¹³ Prvo djelo koje je objavio pod svojim imenom bila je pjesma *Odziv od Velebita* potpisan A. V. Starčević, Ličanin. U njoj se osjećaju zbivanja koja su se događala u Europi te se na višoj razini šire zanos i slobodarske ideje za ujedinjenjem domovine. Istaknuo se pisanjem političkih aforizama, a po svemu sudeći preuzeo je način pisanja od poznatog francuskog filozofa Huguesa Felicitea Roberta de Lamennaisa (1782.- 1854.).

5. RIJEČKE PREDSTAVKE

Ante Starčević kao veliki bilježnik riječke županije gdje je radio od siječnja do travnja 1861. počeo je pisati predstavke na kralja koje je usvojila županijska skupština. Predstavke su izrađene na načelima povijesnog državnog prava i slobode. Prikazuju prvi programski izvor Stranke prava. Pisane su pod utjecajem američke i francuske deklaracije te stoga predstavljaju neku vrstu hrvatske verzije hrvatske deklaracije o nezavisnosti i temeljnim ljudskim pravima. U Predstavkama Starčević pokušava političku teoriju i filozofiju povijesti prevesti u konkretan politički iskaz, a povod za prvu Predstavku bila bi kraljevska Listopadska diploma iz 1860., za drugu Veljački patent. Zalaže se za odnos između kralja i naroda putem društvenog ugovora.¹⁴

U Predstavkama Riječke županije Starčević zaključuje kako je dvorska politika iznevjerila hrvatska povijesna prava: “Narod je hrvatski samcat među Austrijskim narodi, koji niti se je svojih prava odrekao, niti su mu ona, budi makar pod samom izlikom njegove krivnje, oteta; pa i tako narod je hrvatski jedini u Austriji, koji se s izdajstvom i tlačenjem natjecao u vjernosti i požrtvovanju za svoje vladare.”¹⁵

¹³ Pavo Barišić, *Ante Starčević, Ideali slobode i prava*, 2022., str. 142.

¹⁴ Ante Starčević, *Predstavke županije riečke*. Djela II, str. 3.

¹⁵ Ante Starčević, *Djela II*, str. 75.

--	--	--

U Predstavkama također svoja usmjerenja postavlja na hrvatsko povijesno državno pravo kako bi istaknuo samostalnost i neovisnost Hrvatske od Beče i Pešte. Želja mu je bila da se stvori hrvatska država ikakvog doticaja s Habsburškom Monarhijom.¹⁶

“Nemarima, sudimo, napominjati, da bi ovaj sabor vlastju Boga i naroda proglasio i posvetio ona sveta načela, koja su kud narodah tud i prestoljah najčvestiji temelji, načela slobode osobe, slobodu duševnosti, slobodu sdrušivanja, slobodu misli i reči bilo žive ili zabiležene...”¹⁷ jasno se da zaključiti kako Starčević smatra da vladar ne može postići svou zadaću koju ima kao glavna osoba na čelu neke države ako ne slijedi najvažnije načelo, načelo slobode. Napominje da Hrvatski sabor nakon konstituiranja treba uspostaviti vlastiti ustav temeljen na osnovnim ljudskim pravima.

6. SABORSKI GOVORI

Kao i ostali pravaški zastupnici, tako je i sam Starčević u saborskim klupama zauzimao lijevu stranu prostorije. Stoga se njegovo političko djelovanje pripisuje ljevičarima koji su zagovarali republikanstvo, slobodu, jednakost, bratstvo, ljudska prava, prava narodnosti i mnoge druge. Zauzimao se za prava pojedinca i naroda. Kao narodni zastupnik Ante Starčević je, s prekidima, djelovao u hrvatskom Saboru punih trideset godina. Izabran je u Sabor 1861. zastupnikom grobničko-hreljinskog kotara, a 1865. izabran je za zastupnika III. kotara Zagreba. Godine 1870. izabran je za zastupnika pregradskog kotara, a 1878. svojim zastupnikom izabrah su ga kotar kraljevički i kotar đurmanečki. Iza toga neprekidno je zastupao u Saboru kotare krasički, bakarski, čabarski i delnički. Svoj prvi govor u hrvatskom Saboru izrekao je 15. svibnja 1861. godine, dok je njegov zadnji govor u Saboru bio 17. kolovoza 1892. godine. U tom razdoblju ukupno je održao osamdeset jedan govor u hrvatskom Saboru.¹⁸

¹⁶ Mirjana Gross, *Izvorno pravaštvo*, str. 108.

¹⁷ Ante Starčević, *Predstavke županije riečke*, Djela II, str.13.

¹⁸ Ante Starčević: *Govori u hrvatskom Saboru*, 1996., 414 str.

--	--	--

6.1. GOVOR 26. LIPNJA 1861.

“Gospodo!

Austrijsku zapoved, kojom nam se nalaže, da odnošenje naše domovine naprama Ugarii pretresujemo, razmatrao ja s koje komu drago strane, ja nikako nemogu razabrati.

U saborskoj sjednici 17. lipnja 1861. počela je razprava ob odnošajih kraljevine Hrvatske prema kraljevini Ugarskoj. U tom predmetu odbor ad hoc izabran podastrao je saboru svoj predlog, proti kojemu je zastupnik Eugen Kvaternik podnio protupredlog, koji odgovara državnomu pravu kraljevine Hrvatske, i u kojem je naznačio u kakvom nam je onom zapovedju bezobrazna poruga namenjena, ali je derzovitie i samovoljnje pogaženo pravo naše kraljevine, ali nam je hudobnie bačeno seme zavadjje s narodi Ungarie, seme iz koga se Austria našoj konačnoj propasti nada. Doista, da bude tom zapovedju šta boljega nameravano, ni za nju se nebi znalo, kao što evo prošlo trista godinah mi austrijski Hrvati za nikakovo dobro neznamo. Ako bi tko mislio, da je Austria tu zapoved, koju jedni smatraju za predlog prestolja, izdala u otčinskoj želji, za da se s narodi Ungarie i poimenice s pukom magjarskim, kon po sve nas škodljive smutnje i omražnje, pomirimo i poprijateljimo, ja kažem, da bi mi svi Austrii bili zahvalni, kad bi nam ona bila, namesto što je tu zapoved izdala, naša starinska, naša zakonito stečena, nu nezakonito oteta prava povratila; ja izpovedam da od kako nas Austria s onimi narodi pomiriva, mi smo sve time zavadjenii, čime smo bližje našega skupna zatora.” Starčević žestoko krizizira Austriju jer ona sa svojom istinom, razumom i pravednosti nikome ne može biti uzor. Postavlja mnoga pitanja, a najistaknutije je zašto Austrija nije dozvolila Ugarskoj da se i Hrvatska uredi, zašto je pogazila pravo narodne neovisnosti :” Ako smo mi narod samostalan, narod neodvisan, mi ćemo naša medjunarodna odnošenja odkazati, kad i kako se nami svidi; ako li smo narod

--	--	--

Ungarii podložan, pravedno je da Ungaria ona odnošenja ustanovi: bilo ovo ali ono, Austria neima pravo mešati se u te naše poslove.”¹⁹

Dalje navodi kako je Austrija puna licemjera i onih koji gledaju samo svoju korist. Da joj je stvarno stalo do neovisnosti Hrvatske pokušali bi pronaći neko rješenje. “Buduć mniem, da ova zapoved, kakova je nami poslana, nije od našega kralja, nego od one Austrie potekla, ja se ovde neupustjam u prikazivanje naših pravah naprama prejasnoj obitelji Habsburgah, ja neću iztraživati, dali ova prejasna obitelj, kon što nije zabranila Austrii samovoljno gaziti onaj ugovor, što ga je Habsburg Ferdinand I. s našom kraljevinom sklopio, dali, velim, prejasna obitelj Habsburgah na domovinu našu ima većje zakonito pravo, nego li bila koja druga vladajuća obitelj; ja neću ovde razglabati bitnu razliku medju ugovorom, što ga narod sklopi s narodom domaćim, i medju ugovorom, koga narod učini s indianskim narodom; ja se ovde neću upustjati u razjasnivanje tih stvarib, nego samo velim, da na kralja našega nespada ni potverdjavati odnošenje naše domovine naprama bilo kojoj zemlji, koja stoji pod gospodstvom prejasne obitelji Habsburgah; ja velim, da je naš kralj deržan, takovo ustanovljenje bez svake opazke samo priznati, samo na znanje uzeti, te bditi, da obe stranke ugovor dotle sveto obderžavaju, dok ga obe nerazvergnu, ali dok on po njih koju, bez vlastite njezine krivnje, ali proti njezinoj razumnoj volji škodljiv nepostane. Dok i mi priznajemo i Ungaria, da nam danas svima gospoduje iz prejasne obitelji Habsburgah ona ista oseba, koja i u ostalih zemljah Austrie; dok očitujemo i mi i Ungaria, da ćemo i u buduće, dok nam prejasna obitelj Habsburgah povrati i osigura naša prava, iz ove obitelji u naslednih austrianskih pokrajinah zakonite vladare za naše kralje priznati; dok to priznajemo i mi i Ungaria, dotle, gospodo, Hervatska i Ungaria, pa bile one makar kako velike, naprama našem skupnomu kralju stoje uprav onako, kako stajahu dve obitelji naprama jednome gospodaru, kako stoje dve občine naprama svojoj županii.”²⁰

Smatra kako pri potpisivanju ugovora obje strane trebaju biti zadovoljne te da mu se pristupa svojevoljno. U daljnjem govoru ukazuje o broju sabora, sudstava, gdje se sastaju, gdje im je sjedište.” Što kaže Austria kroz svoje rešenje i potverdjenje našega ugovora. Kod rešenja veli Austria, da će ona s nami i Ungarci učiniti ono, što se njoj svidi, a kod potverdjenja kaže

¹⁹

<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/znameniti-govori/govor-ante-starcevic-a-u-saboru-26-lipnja-1861>

²⁰ isto

--	--	--

Austria, da, ugovorili mi i Ungarci što i kako nam drago, ona na ugovor naš ni malo neće paziti; jednom rečju: rešenje i potvrđenje Austrie u ovom pitanju jedno je i isto.”²¹

To naziva potpunom porugom prema hrvatskom narodu. Kaže kako Mađari govore da je Hrvatska Ungaria, ali da mi to ne želimo priznati. Stoga smatraju da Austrija mora pozvati obje strane i odlučiti o međusobnom odnosu :” Onim, koji tako mniju, ja odgovaram, da mi Austriu za našega međunarodnoga sudca niti smo priznali, niti ćemo ikada priznati; odgovaram, da bi nami dražje bilo, kad bi Austria sumnjala kod štibre i tlačenja narodah, nego li kod međunarodnih naših odnošajah; ja velim, da je Austrii naše odnošenje naprama Ungarii jasnije, nego li njezino vlastito odnošenje naprama Rusii ali Francezkoj.”²²

On jasno govori o potrebi osamostaljivanja Hrvatske, o tome kako je Hrvatska neovisna država od Ugarske. Austrija traži da Hrvatska uredi odnose s Ugarskom, a Ante Starčević ističe kako to nije dobro ni povoljno za Hrvate jer Hrvati sami moraju odlučiti kako će urediti svoju državu. Govor je usmjeren protiv austrijske politike koja se miješa u odnose Hrvatske i Ugarske, odnosno, miješa se u hrvatske političke odluke, a da za to nema baš nikakvog prava. Govori o tome kako Austrija želi zavaditi Hrvate i Mađare za vlastitu korist. Cijeli je govor zapravo kritika austrijske politike, kritika Habsburgovaca. Naglašava da “prejasna obitelj Habsburgah” vlada samo na temelju slobodnoga izbora Hrvata i da su Hrvati prolijevali krv za kraljevinu, :” Neodvisnost, samostalnost naroda pokazuje se nada sve nedvojbenom u izveršivanju onoga najveličanstveniega prava, kojim si narod vladara izabire, i kojim narod proti drugim narodom vojuje. I nut, gospodo, čuda: Habsburg Ferdinand I. nije predložio ocem našim, neka idu dogovarati se s Ungarci, dali će Hervati njega za svoga kralja izabrati, nego je onaj Habsburg odpravio k ocem našim poklisare i nastojao je, da ga oni kao narod neodvisan, bez bilo čijega pitanja, potvrđenja i dogovora, za ustavna kralja si izaberu, što su oni i učinili! onaj Habsburg nije zvaio Hervate na dogovor s Ungarci, da li Hervati mogu na Zapolju udariti, nego se je onaj Habsburg poslužio desnicami otacah naših, poslužio se je našom neodvisnom kraljevinom za nadvladati one svoje takmace; isto tako nesumnjahu Habsburgi o neodvisnosti naše domovine, kadno se vojevalo proti Bockaju, proti Betlenu, proti Tekeliju, proti Rakociem, proti ustanku godine 1848; nesumnjaše Habsburgi o potpunom i zakonitom samostalnosti naše domovine, kadno oni nastojaše, da Hervati opet bez dogovora Ungarie, Habsburge i po tankoj kervi za svoje ustavne kralje priznadu. Izbor Habsburgah za

²¹ isto

²² isto

--	--	--

naše kralje bijaše obavljen u saboru kraljevine, kadno u njoj nebijaše kralja, te vladarstvo bijaše na narod palo, a protegnuće prava nasljedstva na prestolje naše za Habsburge po ženskoj kervi, i svi rati proti Ungarii bijahu zaključeni u saborih naše kraljevine, u saborih što su ih naši i Ungaracah zakoniti kralji sazivali, u saborih proti zakonitosti kojih naši zakoniti kralji ni reč neprogovoriše, a zauzvrat je “prejasna obitelj Habsburg” prodavala hrvatske prostore i sklapala loše ugovore za Hrvate. Austrija tlači Hrvate i njihova prava, njihova je vlast “despocia”. Prisjeća kako je Austrija pogubila Petra Zrinskoga i Frana Krstu Frankopana: “kadno naši Kerčki Frankapani, naši Šubić Zrinski biahu za buntovnike proglašeni i udavljeni samo zato, jer se Nemcem htelo hervatskih imanjah”. Dakle, Ante Starčević naglašuje u govoru da je hrvatsko pravo da Hrvati odnose u svojoj državi uređuju kako i s kim žele, ali bez austrijskoga tutorstva. Hrvati moraju imati slobodan izbor i pristup uređenju svoje države i svojega kralja. Hrvatska je samostalna i neovisna u svim svojim odlukama i želi se osloboditi svakoga jarma.²³

Svoj znameniti govor završava u svome stil : ” U ostalom, ja sudim, da mi nesmimo toliko gledati na hire Austrie koliko na sveta prava naše kraljevine. Kažimo dakle Evropi i kralju iskreno naša prava i naše potrebe, izpunimo deržanstvo Hervatah, otačbenikah, poklisarah i priateljah kralju, to, gospodo, učinimo, pa bio posledak koj komu drago, mi smo svu odgovornost s nas svalili, mi već neimamo ništa što bi nam Austria mogla oteti, a dali ni Austria nema ništa za izgubiti, na to neka pazi Austria (živio!)”²⁴

²³ Kolenić, Ljiljana Jezik i stil triju govora u Hrvatskom saboru (I. K. Sakcinski 1843., A. Starčević 1861., I. Mažuranić.) // XIV. Međunarodni kroatistički znanstveni skup / Blažetin, Stjepan (ur.). Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, 2019. str. 51-66

²⁴

<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/znameniti-govori/govor-ante-starcevic-a-u-saboru-26-lipnja-1861>

--	--	--

6.2. SABORSKI GOVOR IZ 1866.

U saborskom govoru 27. siječnja 1866. oštro je osudio prihvaćenu adresu o odnosima u Monarhiji koju je sastavio F. Rački, držeći da je njome iznevjereno načelo slobodne i samostalne Kraljevine Hrvatske pod Habsburgovcima. Istodobno je posve odbacio jugoslavensku ideju, nazore o bezuvjetnoj slozi Hrvata i Srba koja bi vodila stapanju u umjetnu južnoslavensku naciju te program federalizacije Monarhije što ga je zagovarala Narodna stranka.²⁵

Na početku govora iznosi vlastito stajalište o ustavnoj vladavini :”Zakon bo je izražena volja naroda, vlada je odbor sabora, vladar je prvi državljani, koj i sam izvršiva, i pomoću vlade bdije, da i svi ostali izvršavaju zakon.”²⁶ Jasno je zauzimao stav kako vladar kao i ostali građani moraju poštivati propisane zakone, a vojska mora biti ograničena ustavom. Dok se ne zakune na ustav, sloboda naroda može doći u opasnost.

Starčević se pouzdao u razum i iskustvo građana tvrdeći da samo oni mogu prepoznati lošu vladavinu u spriječiti propast :”Ko viešt mornar na moru pozna znake približavajuće se oluje; tako će i izkusan državljani odmah prepoznati simptome reakcionarnog teženja, čim se samo pojave.”²⁷

U ovome govoru možemo primijetiti utjecaj strica Šime budući da je Starčević s 13 godina stigao na more u Karlobag te se vjerojatno divio susretima s morem, brodovima i olujama.

²⁵ Starčević, Ante. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. Pristupljeno 16.8.2024.

<<https://hbl.lzmk.hr/clanak/starcevic-ante>>.

²⁶ Ante Starčević, *Djela I*, str. 55.

²⁷ isto

--	--	--

7. ZAKLJUČAK

Svojom darovitošću, visokim stupnjem obrazovanja i stalnim zalaganjima postao je jedan od najvećih političkih osobnosti koja su se pojavila na hrvatskoj sceni. Smatra se najintelektualnijim govornikom i zastupnikom u saborskim klupama. Bio je skroman i osebujan na sebi svojstven način. Od većih uspjeha treba izdvojiti kako su ga svi pomno slušali prilikom njegovih znamenitih govora i izlaganja. Snažno je kritički napadao svoje protivnike što je bilo njegovo najjače oružje. Jasno je kako je svojim djelovanjem kroz politiku i književnost ostavio dojam u prošlosti, ali će ga ostaviti i u budućnosti. Od najutjecajnijih ideja za koje se zalagao svakako je pojam liberalizma kojega se pridržavao tijekom cijelog svog života. Nije mu bilo u interesu da stoji na strani velikih, već je njegov cilj bio obraniti prava slabijih, makar to bio samo jedan čovjek. Stoga ovaj rad završavam Šegvićevom rečenicom koja ocrtava cijeli Starčevićev život :”Ante Starčević prvi u Hrvatskoj digao barjak pravoga zdravoga demokratizma zasnovana na obrani ljudskih prava hrvatskog seljaka prije nego li je komu palo na pamet, da stvara seljačke stranke.”²⁸

²⁸ Kerubin Šegvić, Dr. Ante Starčević, str. 243.

--	--	--

8. LITERATURA

- Barišić, Pavo, 2022. *Ante Starčević, Ideali slobode i prava*, Školska knjiga, Zagreb.
- Gros, Mirjana, 1973. *Povijest pravaške ideologije*, Sveučilište u Zagrebu, Institut za hrvatsku povijest, Zagreb.
- Horvat, Josip, 1990. *Ante Starčević, Kulturno – povijesna slika*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- Kolenić, Ljiljana, 2019. *Jezik i stil triju govora u Hrvatskom saboru (I. K. Sakcinski 1843., A. Starčević 1861., I. Mažuranić.)*, XIV. Međunarodni kroatistički znanstveni skup, Blažetin, Stjepan (ur.). Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj.
- Starčević, Ante, 1893.- 1894. *Djela Dra. Ante Starčevića. I. Govori. II. Predstavke. III. Znanstveno- političke rasprave*. Izdaje Odbor Kluba Stranke prava. Tiskara Antona Scholza, Zagreb.
- Starčević, Ante, 1995. *Djela. Knjiga I: Govori*, Odbor Kluba Stranke prava, Tiskara Antuna Scholza, Zagreb, 1893. Pretisak, priredio Pavo Barišić, predgovor Franjo Tuđman, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Starčević, Ante, 1943. *Izabrani politički spisi*, priredio dr. Blaž Jurišić, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb.
- Starčević, Ante, 1996. *Govori u hrvatskom Saboru*, Narodne novine, Dom i svijet i Državnost.
- Starčević, Ante. *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024), mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. Pristupljeno 16.8.2024. <<https://hbl.lzmk.hr/clanak/starcevic-ante>>.
- Starčević, Ante. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 4.5.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/57830>>.
- Starčević, Ante, 1893.- 1894. *Predstavke*. Izdaje Odbor Kluba Stranke prava. Tiskara Antona Scholza, Zagreb.

--	--	--

Starčević, Ante, 1999. *Ustavi Francezke*. Pretisak, Djala V.

Šegvić, Kerubin, 1911. *Dr. Ante Starčević. Njegov život i njegova djela*, Tiskara Hrvatske stranke prava d. d., Zagreb.

Starčević, Ante, Govor u Saboru 26. lipnja 1861. Dostupno na <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/znameniti-govori/govor-ante-starcevic-a-u-saboru-26-lipnja-1861>, pristupljeno 19.8.2024.

		20
--	--	----